

HRVATSKI *glasnik*

Godina XXX, broj 46

19. studenoga 2020.

cijena 200 Ft

„Gospodin Bog moj, briši naše suze..“

FOTO: BERNADETA BLAZETIN

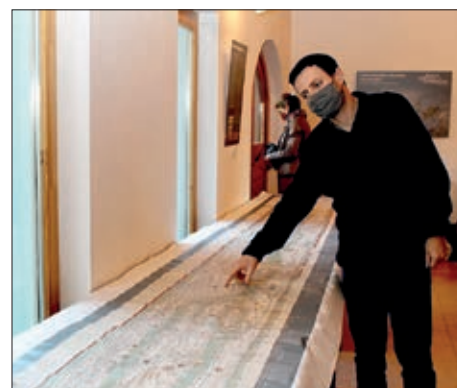
4. – 5. stranica

Smotra narodnosnih kazališta „Jelen/Lét“
8. stranica

Tragovima dalmatinskih Hrvata
10. stranica

„Po staza sv. Martina“ u Prisiki
11. stranica

I mi smo Bunjevci, Raci i Šokci! Prekrasne grane velikoga hrvatskoga stabla!

Neotuđivo je pravo svakog pojedinca da se slobodno izjašnjava o svojoj nacionalnoj, narodnosnoj pripadnosti, onako kako osjeća. Isto tako nitko nema pravo osporavati tuđe osjećaje, opredijeljenost i pripadnost.

Upravo to čine „veliki borci“ takozvane „bunjevačke inicijative“, koji se već neko vrijeme oglašavaju putem Facebook profila „Bunjevci bajske okolice“. Za sebe govore „Mi smo Bunjevci! Bunjevci nisu ni Srbi, ni Hrvati! Bunjevački jezik nije narječje ni srpskog, ni hrvatskog jezika!“ I mi smo Bunjevci, Raci, Šokci, ali smo prekrasne grane velikog hrvatskog stabla, sa svim svojim posebnostima. Ne pada nam na pamet da zaboravimo svoja subetnička imena Bunjevac, Rac, Šokac, niti svoj poseban govor unutar hrvatskog narječja, hrvatskog jezika. Osim toga povezuje nas zajednički povijesni, kulturni, vjerski i jezični identitet. Na sve to smo ponosni, držimo do toga. To potvrđuju i sve hrvatske samouprave u našim bunjevačkim, rackim i jedinom šokačkom naselju, koje se od svoga osnutka zalažu za njegovanje i očuvanje naših posebnosti, tradicije, kulture i jezičnih osobitosti.

Dvije su skupine „Bunjevaca NeHrvata“. Jedna, koja svojom neukošću, ali i neskrivenim političkim ambicijama širi besmislene ideje, a druga koja naivno sluša njihove bedastoće. Bez ikakve znanstvene osnove, bez poznavanja jezičnih, povijesnih i kulturnih činjenica. Pri tome sebe prije svega određuju kao NeSrbe i NeHrvate, s time da u slučaju Hrvata svojim neistomišljenicima osporavaju pravo da se izjasne kao bunjevački Hrvati.

Kada se prigodom popisa pučanstva u svibnju 2021. godine budemo izjašnjavali o svojoj nacionalnoj pripadnosti, vodimo računa o svom podrijetlu, kulturi i vjeri, izjasnimo se kao Hrvati. Nemojmo ponovno biti „egyebek“, razno, ostali, drugi, jer to nas neće povezivati, nego razdvajati, kao što neće pridonijeti ni našem opstanku, već nestanku.

S.B.

Glasnikov tjedan

Ovih je dana mađarski Središnji statistički ured (KSH) obznanio pripremljenu opsežnu građu o 16. popisu stanovništva u Mađarskoj, koji će se održati od 1. svibnja do 28. lipnja 2021., u skladu sa zahtjevima modernog vremena, bez upotrebe papirnatih upitnika. Svoje podatke moći ćete dostaviti odvojenom popunjavanjem elektroničkog obrasca ili putem popisnih pomoćnika koji će vaše odgovore bilježiti na računalo (tabletu, prijenosnom računalo). S približavanjem datuma popisa stanovništva i sa stajališta Hrvata u Mađarskoj ima podosta zadataka, te bi ovoj temi trebalo posvećivati sve više pozornosti.

Kao što znamo mi stariji, iza kojih je već nekoliko popisa, navođenje podataka unutar popisa stanovništva je obvezno.

Polako počinje obuka na terenu kako bi se što uspješnije obavio popis stanovništva, koji je posljednji put bio u Mađarskoj 2011. godine. Veliki zadatak je na bilježnicima. Ne znam hoće li nam izazovi modernoga vremena donijeti boljitak glede brojki koliko nas Hrvata ima u Mađarskoj. O tome koji se podaci prikupljaju govori Okvirna uredba o popisu Europske unije i njeni srodni provedbeni propisi te Zakon o popisu stanovništva iz 2018. godine, koji je usvojio Mađarski parlament. Do popisa je ostalo pola godine. Popisuju se mađarski državljani koji žive u Mađarskoj ili borave u inozemstvu kraće od dvanaest mjeseci te stranci koji borave u Mađarskoj

duže od tri mjeseca. Podaci popisa mogu se koristiti isključivo u statističke svrhe. Napomenimo kako je tijekom popisa pružanje podataka obavezno ali odgovori na pitanja koja se odnose na nacionalnu pripadnost, vjeru i zdravstveni status su i dalje dobrovoljni i pri popisu 2021.

Prikupljanje podataka za popis stanovništva 2021. započet će 15. travnja 2021. godine, kada će se pismo s obavijestima o popisu poslati na sve adrese u okviru popisa. Informativno pismo sadržavat će ključne obavijesti o popisu, informacije o obvezi prijavljivanja i kako odgovoriti. Također će sadržavati informacije potrebne za popunjavanje mrežnog upitnika, uključujući put do prijave za elektronički upitnik i ID potreban za prijavu.

U usporedbi s popisom stanovništva deset godina ranije, raščlamba popisa 2021. bit će drugačija, jer je faza internetskog ispunjavanja od 1. svibnja do 16. svibnja 2021. ovog puta oštro odvojena od faze

popisa povjerenika za popis. Tijekom razdoblja ispunjavanja upitnika putem interneta bit će moguće samostalno internetsko, ne samo za kućanstva koja su dobila ulaznu identifikaciju, već će se i tijekom tog razdoblja nabrojati neke posebne skupine stanovništva. Internetski upitnici sustav za prikupljanje podataka prihvaćat će do ponoći 16. svibnja. Nakon toga završava razdoblje samostalnog ispunjavanja i započinje faza popisa, koju će obavljati povjerenici posjetom kućanstvima.

Posljednja faza prikupljanja podataka je tzv. dopunski popis, od 21. lipnja do 28. lipnja 2021. U toj fazi obavlja se popis osoba koje su iz nekog razloga izostavljene iz prikupljanja podataka u prethodne dvije faze.

Branka Pavić Blažetin

„Prikupljanje podataka za popis stanovništva 2021. započet će 15. travnja 2021. godine, kada će se pismo s obavijestima o popisu poslati na sve adrese u okviru popisa.“

Čitajte i širite Hrvatski glasnik, tjednik Hrvata u Mađarskoj!

HRVATSKI *glasnik*

Nove zaštitne mjere i mađarsko gospodarstvo

U Mađarskoj se od 11. studenog 2020. uvodi policijski sat, zatvaraju se srednje škole, fakulteti i restorani. Hoteli će od sada primati samo poslovne ljude, ali ne i turiste. Mađarska se zatvara i time započinje scenarij koji je noćna mora svih vlada. U državi raste neizvjesnost, ne govoreći o utjecaju novih mjera na nacionalno gospodarstvo, koje postupno gubi svoje oslonce. Nova uredba, koju je Mađarski parlament izglasao sa 180 glasova za i jednim protiv bit će na snazi 30 dana.

Razmimoilaze se mišljenja o pravovremenosti uvođenja zaštitnih mjera u Mađarskoj: neki smatraju da Mađarska Vlada kaska za događanjima te je u razdoblju između lipnja i rujna trebala izraditi „plan B“, i to prvenstveno za zdravstvo, školstvo i gospodarstvo. Manjak radne snage u zdravstvu je osjetan, što dodatno pogoršavaju pregrupiranja liječnika i medicinskih sestara. „Uzaludno“ su nabavljeni respiratori, kojima osoblje može upravljati tek nakon posebne obuke. Sigurno je jedino da od 11. studenog stupaju na snagu nove zaštitne mjere, pri čemu srednje škole i fakulteti prelaze na nastavu na daljinu i zatvaraju se studentski domovi. Riječ je o 54 tisuća studentskih domova u provinciji i oko 14 tisuća u Budimpešti. Jaslice, vrtići i osnovne škole nastavljaju s normalnim radom, ali će se prosvjetni i zdravstveni djelatnici testirati u tjednim intervalima. Zatvaraju se restorani, (dopušta se jedino dostava hrane), kina, muzeji, kazališta, zoološki vrtovi i teretane, a hoteli će od sada primati samo poslovne ljude, ali ne i turiste. Policijski sat, koji je do sada počinjao u ponoć od sada će trajati od osam navečer do pet sati ujutro. Sportski događaji će se odvijati bez publike, zabranjena su sva okupljanja. Obiteljska događanja su ograničena na deset ljudi, a pogrebi na pedeset. Trgovine, frizerski saloni i ostali uslužni objekti zatvaraju se u 19 sati. Obvezno je nošenje zaštitnih maski na otvorenom u svim naseljima i gradovima preko 10 tisuća stanovnika, osim u parkovima i na zelenim površinama. Dopuštene su individualne sportske aktivnosti na otvorenom.

Utjecaji epidemija na svjetsko i nacionalna gospodarstva predstavljaju slabo istraženo područje, iako povijest dokazuje da epidemija, protiv koje doista nema oružja, može izbiti u bilo koje vrijeme. Kako donose razni portali, prema priopćenju Ministarstva financija središnji državni proračun mjesec listopada okončao je s deficitom od 333,9 milijardi forinti, što je za 62,1 milijardi više nego prije godinu dana. Dakle, u prvih deset mjeseci ove godine ostvareno je 72% planiranog deficita, dok je u listopadu ostvaren priljev europskih sredstava od 88,0 milijardi forinti. Međutim, nove mjere usvojene u utorak, 11. studenog dovode u pitanje ovogodišnju prognozu bruto domaćeg pro-

izvoda (BDP), a jednako tako i ovogodišnju bilancu. Nedavno je ministar financija izjavio kako će BDP umjesto 5% opasti za 6,4%. Neizbježne su i proračunske posljedice usvojenih vladinih mjera poticaja ugostiteljstvu, koje će također pogoršati ovogodišnju ravnotežu državnog proračuna. Ministarstvo navodi kako aktivni saldo prihoda od EU fondova u prvih deset mjeseci iznosi 997,4 milijardi forinti. Međutim, u tom razdoblju izdaci u vezi europskih fondova premašili su 1 642,0 milijardi forinti. Do kraja listopada za nabavu medicinske opreme za borbu protiv koronavirusa utrošeno je 593,3 milijarde forinti. Među domaćim izdancima su i poticaji za povećavanje konkurentnosti od 165,0 milijardi forinti zbog pandemije koronavirusa, a na stožerne cestovne projekte potrošeno je 200,2 milijardi forinti. U razvoj turizma usmjereno je 196,3 milijardi forinti, a za održavanje cestovne mreže 84,7 milijardi forinti. Važne stavke predstavljaju fond za razvoj državne cestovne mreže težak 82,0 milijarde forinti, sredstva za poticanje ulaganja od 53,5 milijardi, sredstva izdvojena za obnovu cestovne mreže u iznosu od 37,4 milijarde te Program modernih gradova koji obuhvaća 35,9 milijardi forinti. Iz proračuna su izdvojeni značajni iznosi za poticaje u cilju kupnje obiteljskih vozila (33,6 milijardi forinti) i provedbu potprograma Mađarsko selo (34,0 milijardi forinti).

Udruga mađarskih hotelijera i ugostitelja najavljen vladin paket za spašavanje hotela i ugostiteljskih objekata smatra polovičnim rješenjem: što brže trebali bi se upoznati detaljni propisi, a udruga želi ostvariti i dodatne pogodnosti. Trenutno je sve neizvjesno, usvojene mjere ostaju na snazi mjesec dana i nitko ne zna što slijedi nakon toga. Ukoliko se ograničenja nastave to može prouzročiti „ozbiljan problem“, jer prvi je val pandemije koronavirusa većini gospodarstvenika donio goleme teškoće i izazvao teške posljedice pa je stanje doista neizdrživo. Udruga smatra kako mađarska vlada trebala izraditi poseban plan za hotele i ugostiteljske objekte. Ne govoreći o tome da je za vrijeme proljetnog vala pandemije koronavirusa značajan broj djelatnika napustio sektor, a taj će se trend nastaviti i ove jeseni i zime. Pitanje je kako ih vratiti u sektor ugostiteljstva i hotelijerstva.

Kristina Goher

„Gospodin Bog moj, briši naše suze..“

Ožiljci i traume iz djetinjstva ostavljaju dubok otisak u duši. Mnogi su naši Hrvati u mračnim političkim vremenima doživjeli traume, pa tako i pomurski Hrvati, čije su obitelji 1950. godine istjerane iz svojih domova i deportirane u daleka mjesta, Hortobagy, Tedej, Hajdunánás i drugdje, gdje su živjeli i radili u vrlo teškim uvjetima, pod nadzorom Uprave državne sigurnosti ÁVH. Nisu znali što su skrivili, bili su ponižavani, nazivali su ih neprijateljima naroda i špijunima. Dogodilo se to prije sedamdeset godina, kada je iz Serdahela odvedeno 29 osoba: najmlađi još nisu imali ni jednu godinu, a neki su bili stariji od sedamdeset godina. Danas ih još živi devet, žele se prisjetiti onih vremena kako bi i njihovi potomci znali i za takvu prošlost, te da se takva vremena nikad ne vrate. Deportirane obitelji željele su podići spomenik u mjesnoj crkvi „Srca Isusova“, naime vjera im je uvijek davala nadu, kroz molitvu da im „Jezus pokaže pravičnoga puta...“, i da se jednog dana vrate svojim domovima. Posvećenje spomen-ploče deportiranim obiteljima upriličeno je 25. listopada u okviru svete mise koju je predvodio mjesni župnik, dekan István Marton. Spomen-ploču su u nazočnosti mjesnih čelnika otkrili državni tajnik Péter Cseresnyés i predsjednik Hrvatske državne samouprave Ivan Guban.

Prošlo je sedamdeset godina, ožiljci su još ostali, ali svjedočanstva o pretrpjelim bolima i žrtvama ublažavaju bol u srcima.

„V Serdahelu tužni zvoni zvoniju, Škirinjarove i Gorekove vu Hortobagy pelaju“, smislio je pjesmu „stari japa“ Marije Kanižai Prosenjak, koja je imala tek sedam mjeseci kad je odvedena na Hortobágy. Za nju Božić i blagdan Svetog Nikole donose tugu, jer prvi je Božić provela u prognanstvu u vrlo teškim vremenima, a nakon što se uspjela vratiti kući drugi put je odvedena baš na blagdan Svetog Nikole.

„Ponoč je dohađalo, cucki so fest lajali, 23. juniuša 1950. ružili so na bloku, pak morali smo iti“, prisjećala se na obilježavanju Marija Prosenjak (Gorekova) prema priči svoje mame, kako su ih odveli u Árkus Tanyu. Za nekoliko mjeseci, 8. kolovoza došao je red na obitelj Tkalec (Nacen), a 6. prosinca 1951., na Svetog Nikolu slijedile su obitelji Balážin (Smodina), Hederič (Kovačeve), Tišler (Čaklec), Prosenjak, Kobra i druge, te ponovno Marija, koja je u međuvremenu na 10 mjeseci vraćena serdahelskim rođacima. U Hortobagy su živjeli u vrlo teškim uvjetima, barakama i stajama, hrane je bilo malo, cijeli se dan trebao obavljati težak fizički rad, a što je najgore, bili su izloženi i maltretiranjima: „Mama mi je tak povedala, da

Jožo Kanižai deportiran je kada je imao 15 godina

„sam praf na Božić 27. decembra 1950. imala sedem meseci. Prvi Božić mi je bil tam na Hortobagy. Veli mi kaj sam fest bečala, bila sam vek gladna (neje bilo kaj jeste), pak je bilo jako zima. Japa je delal pri jedne grofice Ilone, tam je brigoval krave, pak je od nje zel malo mleka kaj bi meni dal. Tam pri baraku je štel malo podgrijate mleko, stajil je laboša na ciglu, dok je moja mama išla po slamu kaj bi podgrijali. Na to je došel soldat ÁVO-ja, nogom ritnul lonca, pak je vikal: „Dobja ezt a gyereket a falhoz, mint a taknyot!“ (Bacite to dete o zid, kao šmrklju). Moja mama se jako plakala. Japa je dobil batine, a mamu su kaznili kaj je sama morala nositi slamu, dok sam ja bečala vu starimaminaj rokaj. Vek su nekaj zmislili, kaj bi tokli japu. Da je moj stari japa Vince Kanižai pital nekaj na hrvatskom jeziku od mame, a žandar je to čul, kaj prepoveda na hrvatskem, poslali su ga na sobu de su bili stražari, pak so ga silili kaj pluva svojega sina i nogom ga riče, koji je tam bil zato kaj je zel malo mleko, kaj bi mene nahranil. Vikali su „Tito láncos kutya, majd megmutatom nektek, hogy nem fogtok rólunk beszélni!“ (Titovi psi na lancu, pokazat ću vam, da nećete o nama govoriti)“.

Pjesnikinja Jolanka Tišler imala je tri godine kada je s obitelji bila istjerana iz svoje kuće i deportirana u Tedej. Nije mogla pristupiti posvećenju spomen-ploče, ali je svoja sjećanja iznijela u noveli „Plavi kruh“. Najstarija žrtva je Jožo Kanižai (Škirinjar), koji je imao 15 godina kada je deportiran s obitelji. Osjećaj za humor nije izgubio ni kada se prisjetio teških vremena: „Bilo je jako hudo, došli smo tam v štalu za birke, morali smo prejde vun znositi drek i tam smo spavali, dok nisu nekve barake složili. Žene su tam kopale, a ja sam pak moral nositi kante z vodom 2-3 kilometre, jesti smo dobili sam tolko kaj smo preživeli, potle smo mašinali, moral sem vreče držati pak nositi. Kopali smo i kanal. Jako su bili hmajni ti ÁVOS-i, buhali su nas z gumibotom. Potle smo nekaj z jednim juhasom poslali v Ministerijum pismo, kaj smo napisali kak jako hudo delaju z nami, pak su toga hudoga čoveka prijeli, onda je on sam sebe strelil, potle je već bilo malo bole. Potle su nas pustili, sam kaj nismo mogli domaj iti,

Otkrivanje spomen-ploče

Dio male izložbe

Unuci i praunuci polažu vijenac na spomenik

Katica Balažin Kőnig, Jožo Tkalec i Marija Kanižai Prosenjak (slijeva)

kaj je Serdahel bil blizu granice. Prvo smo stenjuvali na Balatinu, to su nam Gergalovi pomogli. Došli smo dimo 1956., da je bila revolucija, nikaj nesmo meli, se su nam zeli. Vu našoj hiži je bil ured Áfésza. Fnogo smo delali pak smo zidali veliku hižu, i na Balatinu smo vikendicu naprajili kaj bude našem detetu, pak vnokekima. Imamo tri vnokeke, sam so več veliki, si su nafičili hrvatski, makar tam v lageru neje bilo smeti govoriti hrvatski“, „prepovedao“ je Jožo Kanižai (Škrinjarov). U njegovim riječima nije se osjećala nikakva ljutnja ni mržnja, radostan je i ponosan što se mogao vratiti u svoje rodno mjesto i početi sve iznova.

Jožu Tkalecu su dolazile suze na oči dok je pričao o teškim vremenima, puno toga se ne sjeća, samo prema priči roditelja zna što su sve trebali pretrpjeti. „Japu so otepeali v rešt v Győr, mert je rekel kaj su ti komunisti drek, a mi smo morali v Baktalórántháza (od Nyiregyháze 40 km), ja sam bil star 2 lete, sestra jeno, a mama 25 leta je mela. I japa je došel z nami da su ga pustili, nikaj nisu mogli ž nim. Za nas su rekli kaj smo protivnici komunizma,

onda nišče neje štel z nami se meniti, tam je bilo 8 čalada, bilo je iz Sumartona, Mlinaraca, Serdahela. Mi smo bili drugi transport, onda su pelali krčmare, pak mesare, jer mi smo meli krčmu i mesnicu i mašine su bile. To su se zeli, a vu našu hižu je išla komunistička partija“, rekao je gospodin Tkalec. Neko vrijeme su živjeli u Čepelu, gdje mu je otac radio kao mesar, sestra i danas tamo živi, ali on se nije osjećao dobro, srce ga je vuklo u rodni Serdahel. Imao je devet godina kada su se vratili u Serdahel i kaže da ne bi nigdje otišao iz toga mjesta, kao što nije htio ni njegov otac nigdje drugdje živjeti nego u Serdahelu. Njegova djeca su također naslijedila ljubav prema rodnoj grudi, žive u Serdahelu i Sumartonu, dobro govore hrvatski jezik, na što je posebno ponosan.

„Svaka priča je posebna i teška.

U onim vremenima nije bilo lako Hrvatima, mnogi su bili odcijepjeni od svojih domova, od jezičnog i kulturološkog kruga, samo tiho su smjeli progovoriti, i to ne samo u Pomurju, nego i u drugim hrvatskim regijama. Mučeni i zatvarani su bili i učitelji, baš kad se počela razvijati inteligencija u Hrvata, neki su morali zatajiti svoje hrvatstvo da bi zaštitili svoju obirelj, ali unatoč tim vremenima mnogi od njih su sačuvali materinski jezik i zato im velika hvala“, rekao je predsjednik HDS-a Ivan Guban, prije nego što je s državnim tajnikom otkrio spomenik u mjesnoj crkvi. U povodu 70. obljetnice deportiranja hrvatskih obitelji uređena je i mala izložba u crkvi s nekoliko fotografija i objavljenim tematskim napisima, za što se pobrinula Marija Prosenjak, a kratak program pjesmom je uljepšala njezina unuka Mira Prosenjak. Na spomen-ploči su navedena sva imena deportiranih i rečenica koja im je uvijek davala nadu: „Gospodin Bog moj, briši naše suze i pokaži pravičnoga pota sakom čoveku...“

Beta

Nova akademska godina na Visokoj školi u Baji

Dvadeset sudenta na smjeru za izobrazbu hrvatskih odgojitelja i učitelja

Nakon što je početkom rujna počela nova akademska, 2020./21. godina, nastava na Visokoj učiteljskoj školi u Baji odvija se normalno, ali uz provedbu mjera zaštite od koronavirusa, obvezno mjerenje temperature na ulazu i nošenje zaštitnih maski, kazao nam je voditelj Hrvatskog odsjeka pri Institutu za narodnosne i strane jezike dr. sc. Živko Gorjanac.

Novu akademsku godinu započelo je ukupno dvadeset studenata, što je za tako mali odsjek prilično lijep broj. Kao i prijašnjih godina, nastavu pohađa šest redovnih studenata: tri studentice prve, jedan student druge i dvije studentice treće godine. Studenti uglavnom dolaze iz Bačko-kiškunske, Baranjske i Tolnanske županije. Odsjek ima i četrnaest izvanrednih studenata, poglavito iz Gradišća, Sambotela i okolice, zaposlenih u školama koje uvode ili već imaju dvojezičnu nastavu. Odgojiteljima i učiteljima iz tih ustanova omogućeno je završavanje hrvatskog smjera po skraćenom programu, za svega tri semestra. Usto mogu koristiti i državne stipendije kojima se potiče izobrazba narodnosnih odgojitelja i učitelja. Voditelj Hrvatskog odsjeka dr. sc. Živko Gorjanac o tome je studente izvijestio i u pismenoj formi, a neki su sami pronašli poziv na mrežnim stranicama Visoke škole i podnijeli zahtjev. Studenti ponajviše dolaze iz pečuške

Aktivni studenti hrvatskog narodnosnog smjera za učitelje i odgajatelje

Svečanost otvaranja školske godine

Hrvatske škole Miroslava Krležę, manje iz budimpeštanskog HOŠIG-a, a s druge strane iz gradišćanskih mađarskih srednjih škola i visokih učilišta. U obrazovnom radu sudjeluju tri profesora. Od prošle godine lektorica je Morana Plavac, koja je već boravila u Baji u sklopu dvogodišnjeg mandata, a zamijenila je prijašnju

Lektorica Morana Plavac sa svojim studentima

lektoricu koja se vratila u Đakovo. Na odsjeku radi i Bajkinja garskih korijena Mirjana Šibalin, koja se bavi raznim projektima, što je uistinu korisno, a usto se uvježbava i u podučavanju metodike, jer bi za tri godine, nakon odlaska u mirovinu profesora Gorjanca mogla postati njegovom nasljednicom.

Premda nema uobičajenih izvannastavnih aktivnosti, ipak se ostvaruju skromniji projekti koji se financiraju kroz razne natječe. Tako su nedavno ugostili sociologa dr. sc. Ivicu Đuroka koji je redovnim studentima održao zanimljivo predavanje o organizaciji manjinskih zajednica, posebice hrvatske zajednice u Mađarskoj. Htjeli su pozvati i povjesničara dr. sc. Dinka Šokčevića kako bi održao predavanje na temu „Osamsto godina suživota Hrvata i Mađara“, no on zbog drugih obveza nije mogao prihvatiti poziv. Tako je 12. studenog gostovao znanstveni novak Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj Silvestar Balić, koji je održao predavanje o udžbenicima iz Horthyjevog vremena.

Dr. sc. Živko Gorjanac usto ističe kako je 17. studenog proslavljena 150. godišnjica postojanja Visoke učiteljske škole József Eötvös u Baji, koja je svoj rad započela u listopadu 1870. godine. Kao kuriozitet naveo je da se radi o jednoj od najstarijih obrazovnih ustanova u Mađarskoj i jedinoj gdje se do danas odvija izobrazba hrvatskih odgojitelja i učitelja. U okviru prigodnog programa nastupili su studenti hrvatskog odsjeka. Svirala je Maja Božanović, a ostali su pjevali i kazivali stihove pjesme „Moja učiteljica“ Dragutina Tadijanovića, dočaravši mediteranski ugođaj koji je vrlo toplo primljen.

Nažalost, zbog pandemije koronavirusa ove je godine prekinuta dugogodišnja suradnja s prekograničnim ustanovama i stručnjacima iz matice, koji su redovito dolazili iz Osijeka i Čakovca kako bi održavali studentima te hrvatskim odgojiteljima i učiteljima iz Mađarske metodička zanimanja. Sada to moraju raditi sami, u skladu s epidemiološkom situacijom. Iako ove godine nema redovnih studenata završne, četvrte godine, oko Božića, odnosno u siječnju diplomirat će nekoliko izvanrednih studenata i steći zvanje hrvatskih odgojitelja ili učitelja. S.B.

XIII. novosadski „Tamburica Fest“

Voditelj mohačkog „Mladog orkestra“ Miklós Kovácsevics proglašen za najboljeg primaša

Novosadski „Tamburica Fest“ od samih početaka svog održavanja pravi je izvor odličja za tamburaše iz Mohača i Mađarske. Vrijeme pandemije i festivalu „Tamburica Fest 2020“ donijelo je niz izazova, ali je od 23. do 25. listopada, u skladu s epidemiološkom situacijom ipak održan u novom formatu, kao multimedijalna manifestacija. XIII. „Tamburica Fest“ počeo je jedinstvenom tamburaškom promenadom novosadskim ulicama, uz direktan live stream prijenos putem interneta.

Dana 24. listopada u natjecateljskom dijelu tambure su ukrstili tamburaški sastavi iz Srbije, Mađarske, Slovenije, Hrvatske i Crne Gore. Između ostalog natjecali su se i mohački „Mladi tamburaši“, učenici mohačke tamburaške škole poznatog majstora tamburice Józsefa Kovácsa Versendija, koji djeluju pod okriljem Hrvatske samouprave Mohača i već sedam-osam godina vježbaju uz njegovu pomoć. Svi su mogli pratiti natjecanje uživo preko internetskog live streaminga. Natjecatelji su se uključivali u natjecanje iz svojih gradova, pa tako i „Mladi tamburaši“ iz Mohača. Članovi stručnog žirija također su se uživo uključivali u internetski prijenos iz svojih zemalja i ocjenjivali natjecatelje, dok

„Mladi orkestar“

Miklós Kovácsevics s ocem Ladislavom i bratom Damjánom

su natjecatelji i publika mogli istovremeno doznati ishod natjecanja u kategoriji orkestrara i instrumentalista ovogodišnjeg „Tamburica Festa.“ Tako je nagrada najboljem orkestru pripala ansamblu „Ruže“ iz Subotice. Mohač je na noge digla nagrada za najboljeg primaša XIII. „Tamburica Festa“, koju je osvojio je Nikola (Miklós) Kovácsevics, član orkestra „Mladi tamburaši iz Mohača“. Valja naglasiti kako je za najboljeg „begeša“ proglašen Mihael Bolešić, član ansambla „Zlatnik“, također iz Mađarske.

Nagrade za najboljeg vokalnog solistu i bas primaša pripale su članovima pobjedničkog orkestra festivala „Ruže“, Sebastijanu Kanturu i Matiji Temunoviću.

Članovi „Mladog orkestra“ vole svirati i sve češće nastupaju na gradskim priredbama i priredbama mohačke Hrvatske samouprave. Njihov primaš i voditelj orkestra Miklós Kovácsevics pravi je virtuoz, kažu njegovi učitelji. Ostali članovi orkestra su Mikló-

sov brat Damján Kovácsevics, István Szajcsán, Márton Horváth, Levente Magyar, Márk Turcsányi, Balázs Kiss, Bence Bayer i Ádám Várfalvi.

„Mladi orkestar“ 28. siječnja 2013. godine osnovala su djeca glazbenika i članova Čitaonice mohačkih Šokaca. Otuda i ime „Mladi orkestar“. Iako svi članovi sastava još od ranoga djetinjstva sviraju žičane instrumente, zajedno vježbaju i sviraju od osnutka orkestra, uz redovite probe i zanesenost u očuvanju kulturne tradicije predaka. S njima u Čitaonici radi i učitelj glazbe i tamburice István Pávkovics. Trude se ostati na tragu stare mohačke tamburaške glazbe, no sviraju raznovrsnu glazbu: njihov repertoar obuhvaća sve hrvatske etničke skupine u Mađarskoj, uglavnom folklor bunjevačkih i šokačkih Hrvata, ali i srpsku i makedonsku glazbu. Nastupaju samostalno i kao prateći orkestar „Dječje i omladinske plesne skupine“ Čitaonice mohačkih Šokaca. Orkestar je više puta nastupao diljem Mađarske i u inozemstvu, pa tako i u Hrvatskoj, Rumunjskoj i Srbiji.

Branka Pavić Blažetin

PROSLAVA U SALANTI

Članovi Kulturne udruge „Marica“ iz Salante 17. listopada u mjesnom Domu kulture s prijateljima i pomagačima proslavili su nedavno dobivenu nagradu za narodnosnu kulturu. Udruga je, naime, odlikovana nagradom „Pro Cultura Minoritatum Hungariae“. Zahvala je upućena rukovodstvu Udruge, predsjednici Judit Szajkó i dopredsjednici Brigiti Štivić Šandor, a druženje je uz svirku Orkestra „Vizin“ i ukusne zalogaje potrajalo do kasnih sati.

Smotra narodnosnih kazališta „Jelen/Lét” u budimpeštanskom Narodnom kazalištu i gostovanje Hrvatskog kazališta Pečuh

Treće izdanje Smotre narodnosnih kazališta „Jelen/Lét” bilo je planirano u proljeće, ali je zbog pandemije koronavirusa odgođeno za listopad. Kao i uvijek, prije programa održana je tiskovna konferencija na kojoj su državni tajnik za odnose s vjerskim zajednicama i narodnostima Ureda predsjednika Mađarske Vlade Miklós Soltész, državni tajnik za kulturu Ministarstva ljudskih resursa Péter Fekete, ravnatelj Narodnog kazališta Attila Vidnyánszky, predsjednik Udruge narodnosnih kazališta András Csasztvan i ravnatelj Srpskog pozorišta Milan Rus govorili o važnosti festivala i narodnosnog kazališnog života u Mađarskoj. Četrnaest kazališta izvelo je šesnaest produkcija, među kojima je i Hrvatsko kazalište Pečuh s predstavom „Bunjevački blues, saga o svitu koji nestaje” autora Tomislava Žigmanova, koju je režirao Slaven Vidaković.

Postoje ljudi koji jednostavno ne mogu bez kazališta ili umjetnosti. Štoviše, privrženiji vjeruju da ne postoji slaba predstava, samo loš dan. Za njih kazališne smotre ili festivali predstavljaju pravu poslasticu. Tako je bilo i u listopadu ove godine kada su scenu budimpeštanskog Narodnog kazališta zauzela narodnosna kazališta, koja su od 5. do 11. listopada izvela ukupno šesnaest predstava. Među sudionicima bilo je i Hrvatsko kazalište Pečuh s predstavom „Bunjevački blues, saga o svitu koji nestaje” autora Tomislava Žigmanova, koju je režirao Slaven Vidaković. Dana 30. rujna održana je tiskovna konferencija na kojoj su državni tajnik za odnose s vjerskim zajednicama i narodnostima Ureda predsjednika Mađarske Vlade Miklós Soltész, državni tajnik za kulturu Ministarstva ljudskih resursa Péter Fekete, ravnatelj Narodnog kazališta Attila Vidnyánszky, predsjednik Udruge narodnosnih kazališta András Csasztvan i ravnatelj Srpskog pozorišta Milan Rus s raznih motrišta govorili o predstojećoj smotri. Državni tajnik Miklós Soltész naglasio je kako narodnosna kazališta imaju važnu ulogu u jačanju odnosa sa susjednim državama. Kako je rekao, mađarski narod, kao i prije, narodnosnu prisutnost smatra važnom i nužnom, što je zapravo i poruka kazališnog festivala. Istaknuo je kako Ministarstvo ljudskih resursa (EMMI) i Ured predsjednika Mađarske Vlade nastavljaju podržavati rad narodnosnih kazališta. Ministarstvo za rad kazališta ove godine izdvaja 90 milijuna forinti, dok je državno tajništvo smotru poduprlo s 10 milijuna forinti. Državni tajnik za kulturu Péter Fekete izjavio je da ne postoji niti jedna druga država u Europi koja u tolikoj mjeri poštuje kulturu susjednih zemalja i narodnosti koje žive u Mađarskoj. Istaknuo je kako Mađarska Vlada s nekoliko stotina milijuna forinti podržava rad ukupno četrnaest narodnosnih kazališta. Predsjednik András Csasztvan rekao je kako je budimpeštansko Narodno kazalište po treći put domaćin Smotre narodnosnih kazališta „Jelen/Lét”. „Mi ne samo glumimo u kazalištu, već gradimo mostove prema susjednim zemljama”, izjavio je među ostalim predsjednik Csasztvan. Ravnatelj Vidnyánszky izrazio je ponos što je festival pronašao svoj dom u Narodnom kazalištu. Naglasio je kako narodnosti domovinu i mađarsku kulturu grade jednako kao i većinski narod. Ravnatelj Rus zaključio je sa žaljejem kako ove godine nisu mogli pozvati kazališta iz inozemstva, nakon čega je pročitao popis gostujućih predstava i kazališta. Predstave su izvedene na jeziku narodnosti ili mađarskom jeziku. Na tiskovnoj konferenciji je naglašeno kako smotra mađarskom narodu omogućuje upoznavanje narodnosnih kazališta, ali i ove godine predstave su gledali pripadnici narodnosti, premda su se pojedine predstave mogle pratiti s titlovima na mađarskom jeziku. I za ovogodišnju smotru objavljena je brošura na mađarskom jeziku s detaljnim programom i kratkim opisom predstava.

Hrvatsko kazalište Pečuh nastupilo je u komornoj dvorani „Hilda Gobbi” s predstavom „Bunjevački blues, saga o svitu koji nestaje” autora Tomislava Žigmanova, koju je režirao Slaven Vidaković. Naslov je ujedno i tematska okosnica predstave. Jedne zimske noći stariji se bračni par prisjeća obiteljske sudbine i ljudi kojih više nema. Tome i Lojzika (Rafael Arčon, Eva Polgar) pomalo su smiješni u tom sjetnom prisjećanju. Njihov dijalog prekidaju monolozi i ispovijedi osoba koje žive samo u uspomenu. Svaka ispovijed ujedno je i slika jednog povijesnog trenutka, ratova i politike koja se poigrala s ljudskim sudbinama. Tome i Lojzika se prisjećaju sudbine Vranje (Dejan Fajfer), Mande (Maja Lučić), Eme (Čarna Kršul), Mije (Goran Smoljanović), Sive (Dejan Fajfer), Vece (Maja Lučić) i Enta (Goran Smoljanović). Riječ je o pričama koje nas vraćaju u prošlost, govore o tragičnim zbivanjima iz svakodnevnice bunjevačkih Hrvata, ljubavnim jadima, nostalgiji, zemlji i Tavankutu. U monolozima se iscrtavaju tragične sudbine pojedinaca, predstavnika Bunjevaca, skupine hrvatskog naroda koji se bori protiv zaborava. Publika je predstavu nagradila burnim pljeskom.

Kristina Goher

Trenutak za pjesmu

Bez svega mogu

*Bez ruku,
bez nogu,
bez glave se
čak osjećam
mnogo komotnije,
ali bez srca ne mogu,
tog malenog srca
Bez srca ne mogu
tog malenog srca
svojeg i svačijeg*

Vitomir Vito Nikolić

13. Spravišće jačkarnih zborov u Pinčenoj dolini

Po prvi put u virtualnom izdanju

Prethodno su se jur dogovorili nadležnici i organizatori tradicionalnoga spravišća jačkarnih zborov u Pinčenoj dolini da zbog pandemije, ljetos po prvi put, samo u virtualnom izdanju će se strefiti. Vjernici, a i svi zainteresirani ne samo iz Pinčene drage, 18. oktobra, u nedilju, točno u 15 uri su bili pozvani pred ekrane televizijov, telefonov ili računalo da uživaju u lipoti crkvenih jačak na nimškom i hrvatskom jeziku.

Kako je rekao duhovnik Tamás Várhelyi, nisu hteli riskirati sigurnost s peršonskim kontakti, zato su i izmislili ovu povoljnu formu spravišća. Pomoću kamere je petrovski Rajmund Filipović nastup jačkarov i jačkaric snimio u vlašči prazni crkva, a pravoda bili su i takovi kotrigi ki se nisu ufali zeti, zbog straha od koronavirusa, za skupno jačenje. Tom zboru je stavljena jačka sa cedejke i slika, a snimke o nastupi je sastavio s pozdravnimi riči Tamá-

Slavuj iz Hrvatskih Šić

Nimški kuruš iz Keresteša

Jačkarni zbor Rozmarin iz Gornjega Četara

Deutscher gemischter Chor, Pernau
Von guten Mächten wunderbar geborgen
Pernau – Pomóapáti

r Narda
Gospode, trebam te
Narda

sa Várhelyija, petrovski kameraman. Pomoćni farnik Pinčene doline Richárd Inzsöl se je pak dodatno s kratkim koncertom na četarski orgula uključio u slavlje. U emisiji lokalnih televizij, na društvenoj mreži i YouTube programu svaki je mogao sprohadjati emisiju, a pravoda i kasnije i danas je moguće gledanje. Od inicijatora ovoga sastanka, duhovnika Pinčene doline smo i to doznali da lani bi bio domaćin ovoga susreta Gornji Četar, ali zbog gostovanja štatue Putujuće Celjanske Marije, Narda je iskala i dobila mogućnost održavanja ove priredbe. Kako izgleda, ovo ljeto ćemo morati silom prilik daleko ostati od živih kontaktova u društveni krugi, ali čvrsto se ufamo da kljetu će se konačno moći četarska crkva sv. Mikule na jedno otpodne razglasiti domaćinom nimških, hrvatskih, ugarskih slavujev iz šest sel: Narde, Gornjega Četara, Hrvatskih Šić, Pornove, Keresteša i Petrovoga Sela.

Tiho

Bogatstvo...

Ljubičica iz Petrovoga Sela

Tragovima dalmatinskih Hrvata

U šetnji je sudjelovao veliki broj ljudi

Ispred kuće mađarskog tenora Ferenc Xavéra Stégera

Hrvatska samouprava Senandrije i Hrvatska samouprava Starog Budima-Békásme-gyera 10. listopada organizirale su cjelodnevnu šetnju Senandrijom pod naslovom „Tra-govima dalmatinskih Hrvata”. Trideset zainteresiranih okupilo se kod stajališta prigrad-ske željeznice, gdje ih je u društvu zastupnika Hrvatske samouprave Starog Budima-Békásme-gyera dočekaio predsjednik Hrvatske samouprave Senandrije Đuro Benković, koji je vodio šetnju. Šetnja „Tragovima dalmatinskih Hrvata” organizirana je s ciljem promi-canja hrvatsko-dalmatinske kulture, tipične za Senandriju. Opće je poznato kako Senandriju obilježava srpska narodnosna kultura, ali jednako je važna i hrvatska povijest Senandrije. Sudionici šetnje doznali su niz zanimljivosti: premda budimpeštanska publika vrlo dobro poznaje Senandriju, samo manji je dio upoznat s hrvatskom komponentom, koja je u ovom gradu prisutna kroz protekla stoljeća. Tijekom šetnje zainteresirani su upoznali tipične građevine i povijest dalmatinske zajednice. Prisjetili su se poznatog senan-drijskog opernog pjevača dalmatinskih korijena Franje Stazića i bunjevačko-hrvatskog slikara Tibora Boromisze. Organizatori se nadaju da su s jedne strane uspjeli skrenuti pozornost hrvatske javnosti na lik i djelo Franje Stazića, a s druge strane na senandrijsku školu osnovanu 1728. godine, u kojoj se nastava odvijala na ilirskom i latinskom jeziku.

Članovi hrvatskih samouprava Starog Budima-Békásme-gyera i Senandrije položili su vijenac na spomen-ploču hrvatskih velikana rođenih u Sanandriji, pri čemu je vodič govorio o povijesti pojedinih zdanja i važnosti velikana.

Šetnja je upriličena nakon sklapanja sporazuma o suradnji između Hrvatskih samouprava Sanandrije i Starog Budima. Najvažniji cilj sporazuma je čuvanje mjesne i zajedničke hrvatske baštine, običaja i kulture.

Na kraju napornog, ali zanimljivog dana sudionici šetnje pozvani su na kušanje dalmatinskih jela. Sudionici su uživali u programu, nakon kojeg su se vratili kućama obogaćeni novim spoznajama o senandrijskim dalmatinskim Hrvatima.

Bea Letenyei-Kovács

Sjećanje na Antuna Kričkovića

Na blagdan Svih svetih Katolička Crkva slavi svece, a tada se sje-ćamo i svojih najmilijih, koji više nisu s nama. Dan je to kada se i hrvatska zajednica u Mađarskoj sjeća mnogih svojih članova. Tako se i Hrvatska samouprava XVI. okruga 29. listopada prisjeti-la plesača, koreografa, zaslužnog umjetnika, nositelja nagrade „Ferenc Erkel” i počasnog građanina okruga Antuna Kričkovića, zapalivši svijeću na njegovom grobu u groblju „Fiumei Úti Sírkert”.

Pozivu Hrvatske samouprave XVI. okruga odazvao se skroman broj ljudi, uključujući i veleposlanika Republike Hrvatske u Mađarskoj Mladena Andrića. Kod groba Antuna Kričkovića sudioni-ke komemoracije pozdravile su predsjednica Hrvatske samou-prave XVI. okruga Kinga Kolesza i dopredsjednica Snježana Illés, koje su u kratkom govoru naglasile kako se i danas mnogi prisjećaju riječi i djela Toni „bačija” te ne prolazi niti jedan dan bez toga da bi na njega pomislili s ljubavlju. Zahvaljujući njemu strast prema plesu i odgovornost za očuvanje hrvatskih ideja i baštine prenosila se s naraštaja na naraštaj.

Nakon toga u ime Hrvatske samouprave XVI. okruga položen je vijenac na grob Antuna Kričkovića i svi nazočni zapalili su svi-jeću. Budući da je najvažniji cilj samouprave očuvanje i njegovanje hrvatske kulture, komemoracija predstavlja jedan od važnih trenutaka u njezinom radu, obuhvaćajući sjećanje na život i rad zaslužnih osoba, koje su napornim radom i svojim znanjem stvo-rile nešto trajno. A Toni „bači” bio je doista takav!

Bea Letenyei-Kovács

Zbirka sakralne umjetnosti Hrvatov poziva na izložbu

„Po staza sv. Martina“ u Prisiki

Misec novembar je po spomendanu, 11. novembru, i misec sv. Martina. Spominjanje je to na dobročinitelja, vojnika, biskupa, sveca, pomagača siromahov, skromnoga človika asketskoga žitka i bogaboječega, pokornoga sluge čvrste, diboke vjere. On je patron tako Sambotelske kot i Željezanske biskupije i zaštitnik crikve/kapele u Koljnofu, Undi i Plajgoru. Ova su naselja i štacije Via sancti Martini/takozvane Martinove staze. Sveti Martin, rođen je u Savariji/Sambotelu 316. ljeta i po njegovom biografu Sulpiciju Severu pohodio je bogati, znameniti panonski put, šireći kršćansku vjeru i Božju ljubav med ljudi.

Pretprošloga petka u prisičkoj Zbirki sakralne umjetnosti Hrvatov u Ugarskoj, otvorena je, zbog pandemije prez publike, izložba sv. Martina ka je ostvarena u kooperaciji Zbirke i Instituta sv. Martina (Županijskoga muzeja Savaria) iz Sambotela. Zvanaredno vridna, zanimljivosti puna putujuća izložba s panoji, kartami i pričami, za Sambotelom, Kisegom, Rimom i Zagrebom, naredne misece u Prisiki očekuje svoje posjetitelje. Izložbu su otvorili Ildikó Szommer, voditeljica Instituta sv. Martina i dr. sc. Andraš Handler, v.d. direktor Zbirke sakralne umjetnosti Hrvatov u Ugarskoj.

Na ulazu svečane dvorane muzeja, slika s poznatom i legendarnom scenom, kako sv. Martin svoj vojnički plašč dila sa siromahom, mlahavim polugolim prosjakom. Nutri u prostoriji od tla do plafona duge table, na slika opisi, a polag panajov karta, čiju dužinu ni sam stol ne more pretrpiti.

„Za ovu izložbu smo znali da postoji i tako smo mislili da skupa s Institutom sv. Martina ćemo ju prikazati i u Prisiki. Ova putujuća izloba napravljena je 2016. ljeta, na spomen-ljeto, 1700. obljetnice rođenja sv. Martina i na već mjesti je bila prikazana. Kad je predstavljena u Mađarskom institutu u Zagrebu, onda su se načinjali i hrvatski natpisi, prevodi, uz engleski i ugarski jezik“, veli direktor muzeja u Prisiki ter dodaje da unutar izložbe kroz dvanaest panajov se prikazuje žitak sv. Martina, ganuvši se na početku 4. stoljeća od njegovoga rodnoga grada Sambotela i putujući prik dvanaest štacijov sve do grada Toursa, kade je i odibran za biskupa i kade mu je i mjesto vječnoga počivka. Kroz izložbu pelja posjetitelje Sulpicije Sever, učenik sv. Martina i kroz njegov opis se predstavlja i sudbina meštra, sv. Martina. Na jednoj strani panaja su činjenice, detalji iz Martinovoga žitka, a na drugoj strani zanimljivosti, kade je uprav boravio. Duga karta, kako nam otkrije direktor muzeja, kopija je mape iz rimskoga doba, Tabula Peutingeriana, tj. prikaz rimskoga carstva, na kojoj su svi važniji varoši naznačeni, med ostalimi grad Savaria, kot rodno mjesto sv. Martina, a i ona veća naselja, ka se vežu za nas Gradišćance kot Scarbantia/Šopron ali Arrabona/Jura. Kad na to dojde rič, ku važnost more danas imati spomendan sv. Martina, koji se svečuje u narodu kot i dan kušanja novoga vina, a i dan gusinjske gozbe, dr. sc. Andraš Handler odgovora: „To je malo čudno da se sv. Mar-

Legendarna scena iz žitka sv. Martina na ulazu dvorane

Mirjana Šteiner, djelatnica ter dr. sc. Andraš Handler, v.d. direktor Zbirke sakralne umjetnosti i Ildikó Szommer voditeljica Instituta sv. Martina

tinu pripisuju uz guske, jilo i pilo, ako pak pogledamo njegov žitak, uprav drugačije, suprotno je živio. Bio je jako skroman človik, jako malo je jeo, jako malo je pio, stvarno nek toliko, koliko mu je potribno bilo. Osnovao je različite rede i pravom peldom se je nosio pred učenički. Cijeli žitak je posvetio vjeri i proširenju te vjere i zato je jedan od najpoštovanijih europskih svecev i danas. Po cijelom kontinentu već jezer naselj nosi njegovo ime, od Ugarske, Hrvatske, Talijanske, Slovenske skroz do velike Francuske“.

Pokidob su sigurnosne mjere zbog koronavirusa, projudći tajedan, još bolje postrožene, zato izložba neće biti otvorena samo do kraja miseca, nego do 27. januara dojudćega ljeta i potribna je prethodna najava na telefonu tako za familije, školare i sve zainteresirane, ki bi na ov način mogli pobignuti i veliku gužvu. *Tiho*

Podravski Hrvati leksikonska natuknica

Nedavno, 21. listopada 2020. godine svjetlo dana je u sunakladništvu Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar i Hrvatske matice iseljenika ugledao „Leksikon hrvatskoga iseljeničtva i manjina“. U spomenutom Leksikonu pod natuknicom podravski Hrvati stoji:

Podravski Hrvati (Dráva menti horvátok). Jedna od skupina Hrvata u Mađarskoj. Postoje teze da su podravski Hrvati, kao i još neke hrv. zajednice u mađ. Podravini, Zadravini i Međimurju, izvorna zajednica na tom prostoru. Kao što i sam naziv govori, žive uz rijeku Dravu, u Podravini i Zadravini, s druge strane granice između RH i Mađarske, u jugozapadnoj Mađarskoj. Hrvati koji su zapadnije od njih su pomurski Hrvati, a njihova se zajednica nastavlja na njih. Žive u selima Brežnica, Bobovec, Baras, Izvar, Lukovišće, Novo Selo, Brlobaš, Križevce, Martince, Potonja, Starin, Drvljanci/Dravljanci. Njihovim narječjima su se u svojim radovima bavili S. Vulić, I. Brabec, E. Barić, A. Šojat, M. Lončarić. Narodnu baštinu podravskih Hrvata zapisivao je Đ. Franković

Škrinja „bogatstva“

(Krikus–krakus). Govori podravskih Hrvata pripadaju dvama hrv. narječjima, kajkavskom i štokavskom. Dio podravskih Hrvata govori kajkavskim narječjem hrv. jezika, križevačko-podravskim dijalektom, te u tom smislu predstavljaju kontinuitet Hrvata s

druge strane granice. Ova se dijeli na dvije podskupine. Naselja u kojima žive pripadnici prve podskupine kajkavskih podravskih Hrvata nalaze se u selima sjeverno od Pitomače: Arač, Belovar/Belvar, Brežnica, Bobovec, Dvorišće, Aromec, Izvar, Taranj i Rasinja. Ta su sela gotovo posve mađarizirana i u njima tek rijetke starije osobe znaju i govore hrvatski. Naselja u kojima žive pripadnici prve podskupine kajkavskih podravskih Hrvata nalaze se u selima sjeverno od Virovitice i Slatine i istočno od Barče u Mađarskoj: Bojevo, Križevci, Lukovišće i Novo Selo (Tótújfalu). Lukoviški Hrvati govore narječjem u kojem se osjeća utjecaj obližnjih podravskih štokavaca, a selo Brlobaš karakterizira mješovit kajkavsko-štokavski govor s kajkavskom osnovicom. Štokavskom narječju hrv. jezika pripadaju ostala sela: Dravljanci, Martince, Potonja i Starin. Pripadaju slavonskom dijalektu. Ta skupina Hrvata ostala je dugo neasimilirana zato što su tamošnji Mađari prešli na kalvinizam, dok su Hrvati ostali rimokatolici, a uz to je još dio njih bio i pod nadležnošću Zagrebačke biskupije. Raspadom Austro-Ugarske granica je prošla kroz područje gdje žive podravski Hrvati. One koji su ostali u Mađarskoj zahvatio je snažan val mađarizacije, a nakon II. Svj. rata je komunikacija bila vrlo otežana, što je dodatno pridonijelo znatnom smanjenju hrv. zajednice. Za razliku od kajkavskih podravskih Hrvata, štokavski Hrvati su se bolje oduprli asimilaciji, posebice u Martincima. Iz tog sela potječu poznatija imena hrv. pjesništva u Mađarskoj: J. Gujaš Džuretin i Đ. Šimara Pužarov, a od znanstvenika jezikoslovac Ernest Barić, koji se bavio štokavskim govorima svoje matične zajednice.

Lit.: Podravski Hrvati, 2. Budimpešta 1990; Narodna umjetnost, 1990, 27, 247–331; Barić, E., O jeziku Hrvata u Mađarskoj, Iz hrvatske baštine u Mađarskoj, Pečuh 2005, 19–21; Grbić Jakopović, J., Multipliciranje zavičaja i domovina, Zagreb 2014, 79–81. Pripremila: Branka Pavić Blažetin

Na klupi u Martincima

Lukoviška Zavičajna kuća

Mala stranica

Za pametne i pametnice

Međunarodni dan tolerancije 16. studenog

Što je tolerancija? Tolerirati znači dopustiti ljudima da žive svoja uvjerenja, sve dok ne ugrožavaju tuđa prava, znači omogućiti svima da iskažu svoje mišljenje (čak i ono suprotno od našega), širiti svoje vidike prihvaćajući tuđe, harmonija u različitostima i vrlina koja omogućuje mir. Tolerancija je poštovanje, prihvaćanje i uvažavanje bogatstva različitosti u svjetskim kulturama, naša forma izražavanja i način da budemo ljudi. Međunarodni dan tolerancije obilježava se 16. studenoga. To je dan koji nas podsjeća na poštovanje i uvažavanje drugačijih od nas. UNESCO je proglašenjem „Međunarodnog dana tolerancije“ skrenuo pažnju na brojne međunarodne akte koji se tiču ljudskih prava.

Što je tolerancija? Tolerirati znači dopustiti ljudima da žive svoja uvjerenja, sve dok ne ugrožavaju tuđa prava, znači omogućiti svima da iskažu svoje mišljenje (čak i ono suprotno od našega), širiti svoje vidike prihvaćajući tuđe, harmonija u različitostima i vrlina koja omogućuje mir. Tolerancija je poštovanje, prihvaćanje i uvažavanje bogatstva različitosti u svjetskim kulturama, naša forma izražavanja i način da budemo ljudi. Međunarodni dan tolerancije obilježava se 16. studenoga. To je dan koji nas podsjeća na poštovanje i uvažavanje drugačijih od nas. UNESCO je proglašenjem „Međunarodnog dana tolerancije“ skrenuo pažnju na brojne međunarodne akte koji se tiču ljudskih prava.

ZEMLJOPIS

Vic tjedna

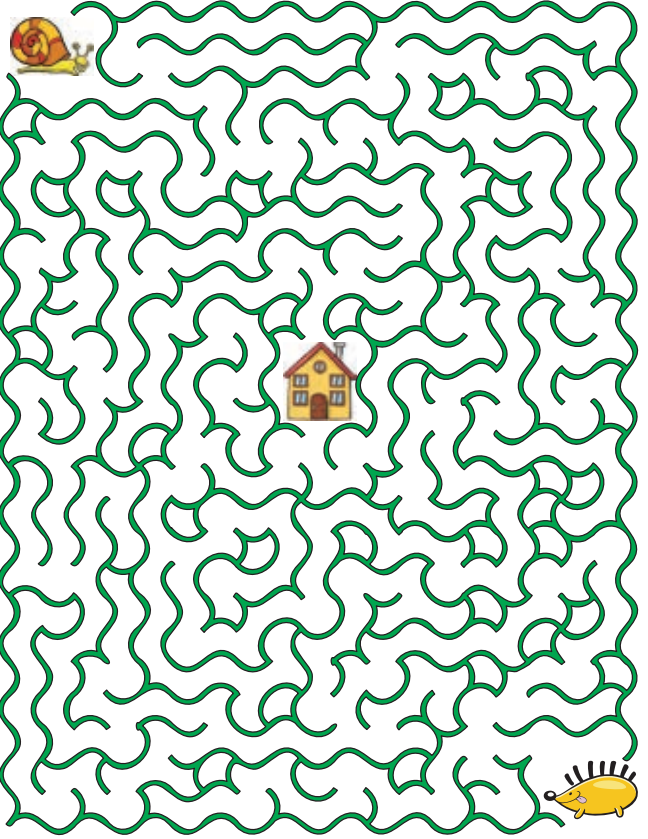
Moli se mali Perica Bogu prije spavanja:
„Dragi Bože, molim te da je Berlin glavni grad Finske!“

I govori mu mama:
„Perice, sine dragi, kakva je to molitva?“

Na to će Perica:
„Mama, bila je kontrolna radnja iz zemljopisa.“

LABIRINT

Puž i jež su se izgubili. Pomozi im pronaći put do kuće.

Vježbe koncentracije - edukativni CD • Copyright 2017 Armedia, multimedija i izdavaštvo Varaždin • www.artea.com.hr

Glasnikov glazbeni kutak

Zsa Zsa – Jelena Žnidarić Popularna međumurska pop pjevačica, 25-godišnja Jelena Žnidarić, poznatija pod pseudonimom „Zsa Zsa iz Puščina“ popularnost je stekla glazbenim duetima s pjevačem Damirom Kedžom i pjevačicom Vannom tijekom 2017. godine. Djevojka anđeoska glasa, kako ju većina naziva, u pjevačkim vodama je od svoje pete godine kad su je roditelji još u vrtiću upisali na satove pjevanja. Njezin cijeli život je pjesma, a to je dokazala singlovima kojima je doživjela proboj na hrvatskoj glazbenoj sceni. Nakon hitova „Sve u meni se budi“, „Kada budemo sami“, „Tragom tvojih tragova“ i „Pruži mi ruku“, kojima je počela uspon na vrh glazbene scene, prvim albumom se javila sredinom prošle godine pod diskografskim okriljem Rubikon Sound Factorya. Njezina pjesma „Pruži mi ruku“ ušla je u finale nagrade publike „Cesarica“ i osvojila nagradu za hit mjeseca lipnja 2018. godine.

Spomen-park u povodu 650. obljetnice Serdahela

Naselje Serdahel pod imenom Zeredahel-Zerdahel u dokumentima se po prvi put spominje 1370. godine. U povodu 650. obljetnice Lokalna samouprava Serdahela i Hrvatska samouprava „Stipan Blažetin“ dale su podići spomen-klupu i urediti spomen-park u središtu sela.

Spomen-park se nalazi nedaleko od najstarije mjesne zgrade, kapelice posvećene Svetom Trojstvu, građene nešto prije 1823. godine i moderne mjesne crkve Srca Isusova. Djelatnici samouprave izradili su klupu i postolje za spomen-ploču u koju su ugravirani naziv mjesta na mađarskom i hrvatskom jeziku, godina prvog spomena (1370.), tekuća godina te grb Serdahela. Pored klupe je zasađena lipa. Na klupi se nalazi metalna ploča sa stihovima pjesnikinje Jolanke Tišler iz pjesme „Moj rodni kraj“ na kajkavskom dijalektu, kako bi se time odala spomen serdahelskim, kajkavskim Hrvatima: „Tu su naši starci, žule zadobili, mokom i sozom, Život potrošili, popevkom horvatskom, rane su sladili.“ Posvećenje parka i svečano obilježavanje obljetnice odloženo je do daljnjeg, no dvije samouprave na Staru godinu 2020. položiti će vremensku kapsulu i ostaviti poruku budućim naraštajima sela na hrvatskom i mađarskom jeziku. Kapsula će se moći otvoriti tek za 700. obljetnicu. Kako se priredbe ne mogu održavati zbog pandemije, Hrvatska samouprava je objavila likovni natječaj za djecu „Volim svoje rodno mjesto“, odnosno natječaj za izradu razglednice „Pozdrav iz mog rodnog mjesta“. Objavljen je i fotografski natječaj za odrasle, te natječaj za dokumentiranje povijesti Serdahela. Natjecatelji će se nagraditi na kraju kalendarske godine, a ukoliko se situacija prouzrokovana pandemijom koronavirusa popravi na proljeće će se održati obilježavanja, uz sudjelovanje svih mještana.

Ukrato o povijesti Serdahela: Serdahel se prvi put spominje 1370. godine, a pod današnjim službenim nazivom (Tótszerdahely) 1697. godine. Povijest sela čvrto se vezuje uz povijest Mlinaraca: naselja su bila u vlasništvu istih vlastelina, obitelji Szentmihályi i Szentkálmani. U XVI. stoljeću selo dolazi u posjed više velikaša, obitelji Erdődi, Háshágyi, Damonyai, Zele, Sárkány i Billei. Godine 1566. selo je opustošio turski napad. Turci su i kasnije pljačkali naselje, zbog čega je godinama bilo pusto. Godine 1598. opet ima 14 kuća, među kojima je i kuća seoskog starješine,

Spomen-park u povodu 650. obljetnice Serdahela. U pozadini kapelica

ne, dok na Muri radi pet mlinova. Serdahelci koji su u vrijeme zauzimanja Kaniže (1690.) pobjegli u Kotoribu vrativši se svojim kućama zatražili su zaštitu cara Leopolda, jer su stanovnici Kotoribe nasilno htjeli zauzeti jedan dio sela. Stanovništvo Serdahela, koje se u prvoj polovici XVIII. stoljeća više puta izmijenilo, ustalilo se 1770. godine kada su se naselili kmetovi s druge (desne) strane Mure, time je među pomurskim hrvatskim selima Serdahel postao najnapučeniji. Seoska škola sagrađena je oko 1870. godine. Serdahel je do 1922. godine administrativno pripadao Sumartonu, kada postaje sjedištem bilježništva, kojem se priključuju i Mlinarci. Godine 1925. naselje broji 1 626 stanovnika i 340 kuća. Godine 1930. postaje župom, kojoj kao filijala pripadaju i Mlinarci. Makadamska cesta izgrađena je 1940. godine, a električna struja uvedena 1953. godine. Godine 1969. izgrađen je novi dječji vrtić za pedesetero djece, 1971. vatrogasno spremište, a 1975. godine suvremena školska zgrada. Iste godine izgrađen je i vodovod, te novi nasip koji brani selo od poplave rijeke Mure. Nakon društvenih promjena i prvih slobodnih izbora u Mađarskoj 1990. godine izabrano je novo čelništvo sela, prva mjesna samouprava Serdahela. Za načelnika je izabran Stjepan Tišler koji je tu dužnost obnašao sve do 2019. Godine 1993. sagrađena je nova, moderna crkva Presvetog Srca Isusova. Selo je 1994. godine dobilo plinovod, a potom telefonsku mrežu, kablovsku televiziju i kanalizaciju. Serdahel je danas razvijeno selo, obnovljene su obiteljske kuće, odgojno-obrazovne i zdravstvene ustanove, ured mjesne samouprave, izgrađene su biciklističke ceste, obnovljena je Fedakova kurija, izgrađen teren za mali nogomet, uređena zavičajna kuća i autobusne postaje. Od posljednjih lokalnih izbora načelnica je Viktória Havasi koja svojom zadaćom smatra uljepšavanje i uređenje javnih površina, očuvanje hrvatskih tradicija, razvoj u duhu dvojezičnosti i dvije kulture, te sigurnost i udoban život u Serdahelu.

Beta

Spomen-klupa

U spomen

Gábor Zoltán Győrvári (1959. – 2020.)

Kao oštra strijela zabila mi se u srce vijest kako nas je 15. studenoga u večernjim satima napustio Gábor Győrvári. Borio se, ali je nepredvidiva i podmukla bolest rekla svoje. Ne vjerujem da u ovome trenutku bilo tko može naći riječi kojima bi se mogao opisati gubitak koji je zadesio njegovu obitelj, hrvatsku zajednicu u Mađarskoj te tisuće i tisuće učenika čiji je ravnatelj bio protekla tri desetljeća.

Gábor Győrvári bio je optimist, uvijek je pronalazio put k rješenju i boljitku te se nikad nije predavao. Bio je neumoran u svojem poslu. Nikad se nije štedio. Nažalost, spotaknuo se i nije imao snage ustati.

Bez riječi sam. Ne znam kako bih opisala gubitak koji nas je zadesio odlaskom Gábora Győrvárijia. Neka ti je laka zemlja, dragi Gábore, ostaješ s nama te ćeš i dalje živjeti u našim pričama i srcima.

Ravnatelj Hrvatskoga vrtića, osnovne škole, gimnazije i učeničkoga doma Miroslava Krležę Gábor Zoltán Győrvári rodio se 1959. godine u Martincima, gdje je završio osnovnu školu. Srednjoškolsko obrazovanje nastavio je u pečuškoj gimnaziji Komarov na matematičkome smjeru. Diplomirao je na pečuškom sveučilištu hrvatski jezik i književnost te matematiku, a potom i pedagogiju. Nakon diplome neko je vrijeme radio u Salanti, a zatim u Selurincu. Od 1994. godine na čelu je pečuške hrvatske škole. Istaknuti je hrvatski intelektualac, dobitnik više priznanja za svoj rad na polju unapređenja hrvatskoga školstva u Mađarskoj. Bio je više manadata zastupnik HDS-a i predsjednik Odbora za školstvo HDS-a te zastupnik u Hrvatskoj samoupravi Selurince, čiji je i predsjednik. Gábor Győrvári živio je u Selurincu.

Branka Pavić Blažetin

Priopćenje Mađarske katoličke biskupske konferencije

Od 11. studenog u Mađarskoj su stupile na snagu nove zaštitne mjere, koje među ostalim obuhvaćaju zabranu svih okupljanja. U vezi s tim oglasila se i Mađarska katolička biskupska konferencija, koja je u svom priopćenju naglasila da su crkve iznimno važna mjesta molitve i duhovne okrjepa, poglavito u vrijeme pandemije koronavirusa te stoga ostaju otvorene za vjernike. Mogu se održavati i svete mise, ali samo u skladu s mjerama policijskog sata i epidemiološke zaštite. Svatko se mora ponašati odgovorno, savjesno i razumno. Svima koji se osjećaju bolesni predlaže se da se radi zaštite sebe i drugih hitno jave liječniku i ne dolaze u zajednicu. Župni edukativni programi trebaju se održavati digitalno.

k.g.

Plajgor

Molitva Međugorskoj Mariji u pogibeli

Hrvatsko kulturno i vjersko društvo Sambotela jur već od dvadeset ljet organizira oktobarsko putovanje u Međugorje. Mogli su tamo proći ne samo plajgorski, židanski, sambotelški Hrvati, nego i drugi poštovatelji Blažene Divoce Marije. Ljetos zbog pandemije ovo shodišće je otpovidano, umjesto toga 30. oktobra, u petak, uvečer Seoska i Hrvatska samouprava Plajgora pozvale su vjernike na skupnu molitvenu uru i svetačnu mašu u čast Blažene Divoce Marije. Mašu je u mjesnoj crkvi sv. Martina celebriao farnik Štefan Dumović, a potom su nazočni sa svićami skupa hodočastili do raskrižja Glavne i Klačtomske ulice. Pri kipu

Kraljice Mira su svi nazočni molili Očenaš i odjačali marijanske jačke, a posebno su prosili zagovornicu našu da okripi i obatri svoje vjernike i u ovom pogibelnom času.

Tiho

Foto: VINCE HERGOVIĆ

Druženje Kačmaraca i misno slavlje

Druženje Kačmaraca i misno slavlje

Hrvatska samouprava Kačmara 23. listopada organizirala je susret mještana i misu u katoličkoj crkvi. Učenice koje pohađaju hrvatski jezik odrecitirale su po jednu pjesmu, dok je pjevački zbor otpjevao nekoliko poznatih melodija. Tijekom druženja goste je zabavljao sastav „Vörös“ iz Gornjeg Sentivana. Članice Hrvatske samouprave članovima pjevačkog zbora skromnim su se poklonom zahvalile na uloženom trudu. Pridružio nam se i novoposvećeni đakon kačmarskog podrijetla Szabolcs Tomaskovity, koji služi u Jankovcu. Misu, koja je počela u 14.00 sati, na našu veliku radost služio je on, i to najvećim dijelom na hrvatskom jeziku. Na misi je pjevao kačmaski pjevački zbor. Hvala Szabolcsu što nam je izašao ususret.

Nakon mise snimljena je grupna fotografija ispred oltara.

Zahvaljujemo svima koji su nam se pridružili!

Anica Matoš

Hrvatska samouprava Kačmara 23. listopada organizirala je susret mještana i misu

BUDIMPEŠTA

Hrvatska samouprava V. okruga poziva sve zainteresirane na izložbu radova nastalih u likovnoj koloniji „Šarlota Lavanda“ pod zbirnim naslovom „Dalmatinska terasa“. Izložba je otvorena do 14. prosinca 2020. u Kulturnom domu „Aranytíz“ (V. okrug, Arany János u. 10). Kuratorica izložbe je Roberta Faltis, a njezinom ostvarenju doprinijela je Samouprava V. okruga Budimpešte.

MLINARCI

Zastupnici Hrvatske samouprave i članci Lokalne samouprave Mlinaraca povodom blagdana Svih svetih posjetili su grob bivšeg učitelja i voditelja Kulturnog društva Jože Vlašića, položivši vijenac i zapalivši svijeću u njegovu spomen. Pod vodstvom učitelja Vlašića kulturni život Mlinaraca bio je destljećima na vrhuncu, djelovao je pjevački zbor, skupina citeraša i plesača. Predsjednica Hrvatske samouprave Zsuzsana Kotnjek s nekoliko se riječi prisjetila pokojnog učitelja.

LETINJA

Gradonačelnik Letinje Szilárd Farkas ovih je dana ugostio gradonačelnika Čakovca Stjepana Kovača. Grad Letinja s gradom Čakovcem surađuje u projektu „ECO Bridge“ koji se ostvaruje u okviru programa Interreg za prekograničnu suradnju Hrvatska-Mađarska. U pomurskom gradu bivša će se pedijatrijska ordinacija preurediti u posjetiteljski centar i urediti okoliš, dok će se u Čakovcu obnoviti gradski park. Prilikom posjeta predstavnicima gradova razgovarali su i o drugim mogućnostima suradnje.

KERESTUR

Lokalna samouprava Kerestura putem manjih ulaganja pokušava unaprijediti životni standard stanovništva. Tako je nedavno obnovljena stomatološka ordinacija koja će ponovno proraditi nakon prekida od nekoliko godina. Drugo manje ulaganje bit će modernizacija rasvjete ugradnjom energetski učinkovitih svjetiljki između željezničke postaje i novog dijela naselja, izvijestio je javnost načelnik mjesta Róbert Polgár putem društvenih mreža.